

UNIVERSITATEA „REG. FERDINAND I.” DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE

No. 661.

**Lucrare din Institutul de Istoria Medicinii, Farmaciei
și de Folklor medical.**

Fondator :

Prof. Dr. JULES GUIART.

Director :

Prof. agr. Dr. VALERIU BOLOGA.

Téza No. 40 lucrată în Institut.

**Figurile principale ale
academiei medico-chirurgicale**

**PENTRU DOCTORÁT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ ÎN ZIUA DE 6 APRILIE 1933.**

DE

SZENTKIRÁLYI ȘTEFAN

23 MAY 2005

h2956

INSTITUT DE ARTE GRAFICE GHEORGHE GH.LI, CLUJ
STR. COGĂLNICEANU No. 4.

1 9 3 3

UNIVERSITATEA „REG. FERDINAND I.” DIN CLUJ

FACULTATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE

Decan: D-nul Prof. GH. MARTINESCU.

Profesori :

Clinica stomatologică	D-l Dr	<i>Aleman I.</i>
Bacteriologie	” ”	<i>Baroni V.</i>
Istoria medicinei	” ”	<i>Bologa.</i>
Patologia generală și experimentală	” ”	<i>Botez M. A.</i>
Istologia și embriologia umană	” ”	<i>Drăgoiu I.</i>
Clinica infantilă	” ”	<i>Gane T.</i>
Semiologia medicală	” ”	<i>Goia I.</i>
Clinica ginecologică și obstetricală	” ”	<i>Grigoriu C.</i>
Clinica medicală	” ”	<i>Hațiegan I.</i>
Clinica chirurgicală }	” ”	<i>Iacobovici I.</i>
Medicina operatoare }	” ”	
Farmacologia și farmacognozia	” ”	<i>Martinescu Gh.</i>
Clinica oftalmologică	” ”	<i>Michail D.</i>
Clinica neurologică	” ”	<i>Minea I.</i>
Medicina legală	” ”	<i>Minovici N.</i>
Igienă și igiena socială	” ”	<i>Moldovan I.</i>
Radiologia medicală	” ”	<i>Negru D.</i>
Fiziologia umană (-upl.)	” ”	<i>Popovici G. docent</i>
Farmacia chimică și galenică	” ”	<i>Pamfil Gh.</i>
Anatomia descriptivă și topografică	” ”	<i>Papilian V.</i>
Clinica oto-rino-laringologică	” ”	<i>Predescu-Rion I.</i>
Balneologie	” ”	<i>Sturza M.</i>
Clinica dermato-venerică	” ”	<i>Tătaru C.</i>
Clinica căilor urinare	” ”	<i>Țeposu E.</i>
Chimia biologică	” ”	<i>Thomas P.</i>
Clinica psihiatrică	” ”	<i>Urechia I. C.</i>
Anatomia patologică	” ”	<i>Vasilii Titu</i>

JURIUL DE PROMOȚIUNE

Președinte : D-l Prof. Dr. *Bologa*

<i>” ” ”</i>	<i>Hațieganu I.</i>
<i>” ” ”</i>	<i>Michail D.</i>
<i>” ” ”</i>	<i>Tătaru C.</i>
<i>” ” ”</i>	<i>Vasilii T.</i>

Supl. Dr. Kernbach

Prefață.

Cu ocazia prezentării acestei lucrări, exprim prafunda mea recunoștință și respectuoasele mele mulțumiri Domnului Profesor Dr. V. Bologa pentru încrederea ce mi-a făcut, dându-mi subiectul tezei, pentru tratare și îndrumările prețioase în tot cursul lucrării mele.

Rog pe Dl E. Pataky medic primar și pe Dl L. Kelemen archivarul la Biblioteca Universității, să primească mulțumirile mele pentru sfaturile și materialul bogat medico-istoric, pe care mi-l-a pus la dispoziție.

Domnilor Profesori de la Facultate mulțumesc pentru tot ce am învățat dela Dâșii în timpul școlarității mele.

Omagii respectuase Onor. Juriului de promoție.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Introducere.

Academia medico-chirurgicală a fost înființată de către Maria Tezezia, în anul 1775, în cadrul școlii superioare din Cluj, așa numită „Universitas“. Academia medico-chirurgicală n'a fost o facultate universitară veritabilă, ci posedă rangul de școală superioară, de academie, care putea să pregătească numai magistrii în chirurgie și obstetrică, dar nu doctori. Acest „Aniversitas“ avea secții de filosofie, drept și medicină. În epoca sa de decădere însă, în loc de „Universitas“ primește numele mai puțin impunător de „Liceum Regium“. Corpul medical întrebuințează ba rumele de „Medica facultas“, ba cea de „Facultatis medicae pars“ (1787). Mai târziu în 1789, se întrebuințează titlul de „Classis chirurgica“, pe urmă iarăși pe cel de „Facultas medica“ 1794 sau „Facultas chirurgica“ 1815. În sfârșit între 1817—1818 ia numele „Institutum medico-chirurgicum“, nume care a fost păstrat în timp ce exista acest institut.

Institutul și-a început activitatea cu un singur profesor, Josif Laffer, care a predat anatomia, chirurgia obstetrică într'un an. Aceasta era situația timp de un veac și timp după care a fost introdus ca obiect medicina veterinară și astfel se lărgeste cadrul academiei cu o nouă catedră. Profesorul titular al acestei catedre a fost Petru Fuhrmann. Incetul cu incetul academia se desvoaltă și în anul 1794 avea următorul corp profesoral, după cum ne indică catalogul funcționarilor superiori din Ardeal:

Facultas Medica, Profesores :

Adress Etienne, Med. Doctor, Chemiae, Mineralogiae, Pathologiae, Physiologiae chirurgicae Professor p. o.

Josefus Laffer, Anatomiae, Chirurgicae, et Obstetricae

Professor p. o. Petrus Fuhrmann, Veterinariae Prof. p. ord. Joannes Molnar de Müllershelm de morbis et medicina occu-
lorum Prof. p. o. Franciscus Horváth, Prosector et Adjunc-
tus Chirurgiae.

În 1808 printr'un decret se înființează și un directorat la
academiei medico chirurgicale: directorul trebuia să fie totdea-
una protomedicul. În timp ce veni acest decret, protomedi-
cul era Francisc Nyulaș care prezida examenele, controla și
intervenția în învățământ, subsemna diplome'e, dar n'a avut
dreptul să numească pe profesori la nici-o catedră.

Într'un document din 1814 se poate constata, că cur-
sul de chirurgie în acelea timpuri ținea doi ani. Aceasta re-
formă se crede că ar fi fost introdusă în anul școlar 1793
—1794, când numărul cursurilor a crescut în mod simțitor.

Despre sistemul de învățământ n'avem documente de-
cât din 1814, când se preda următoare'e obiecte:

An. I. Semestrul I.: Anatomie.

„ I. „ II.: Fiziologie chirurgie teoretică și legală.
An II. „ I.: Patologie generală, farmacologie, chirur-
gie practică, medicina veterinară.

An II. Semestrul II.: Obstretica, oftalmologie și medicina
veterinară.

În 1834—35 învățământul la această facultate era îm-
pățită în trei ani în felul următor:

An I: Anatomie, fiziologie, chirurgie.

An II: Patologie generală, farmacologie, chirurgie practică,
chirurgie legală, medicina veterinară, obstetrică și
oftalmologie.

An III: Patologie, și terapeutică specială cu exerciții.

În anul acesta numărul studenților era 48.

Schimbările politice, radicale din 1849 au schimbat cu
totul configurația acestui „Liceum Regium“, care, ca atare,
cu cele trei secții ale lui (drep', filosofie și medicină) a dis-
părut complectamente. N'a rămas decât academia medico-
chirurgicală, a cărei conducere, după ce funcțiunea de pro-
tomedic fu suspendată, o preia guvernământul dela Sibiu.

La începutul acestei epoci, corpul profesoral constă din
7 profesori și 2 asistenți.

În această epocă s'au făcut multe inovații așa spre
exemplu separarea obstetricii de anatomie și complectarea
ei practică prin ridicarea institutului obstetric. Prin ordinea
guvernului, se impune înființarea unei grădini botanice, ca-
tedră pentru medicina legală și medicina veterinară. Mulți-
mea ordinelor impuse erau în slujba germanizării. Așa în
1853 s'a impus ca limba oficială al academiei medico-chi-

rurgicale din Cluj să fie cea germană. Această impunere însă n'a fost executată pe deplin, căci majoritatea studenților fiind unguri, cursul trebuia ținut împestrit cu limba maghiară.

Prin înregistrarea regimului constituțional, conducerea țării o preia un guvern responsabil, iar în fruntea învățămîntului public se ridică la 10 Maie 1867 baronul Josif Eötvös. Până atunci profesorii academei erau numiți de rege, de acum înainte de către minister. Primul profesor numit din prtea ministerului a fost Augustin Lang. După pactul din anul 1867 se încearcă totuși pentru a transforma academia din Cluj într'o universitate. Primul document relativ la aceasta este un ordin ministerial din 8 Febr. 1868, prin care se dă instrucție atât academei de drept cât și academei medico-chirurgicale de a trimite un raport cât se poate de amănunțit despre ședința academei de drept din 24 Oct. 1867, prin care se propune transformarea acestui „Liceum Regium“ într'o universitate.

Natural, planul acesta s'a realizat cu încetul. Intre timp se dă ordin la înființarea unei catedre de anatomie patologică în 1870. În acelaș an în luna August cursul pentru magistrii în chirurgie se prelungeste la patru ani.

În sfârșit, prin decretul regal din 1872, se dă ordin ca să înființeze o univesitate în Cluj. În urma acestui decret se fac multe sfo. țări pentru realizare.

Academia medico-chirurgicală din Cluj după o activitate de aproape 100 de ani, în 1872 pe baza paragrafului XIX fu suspendată.

Deschiderea universității s'a făcut în luna Noemvrie al aceluiaș an.

Coloman Balogh.

A fost profesor al academiei medico-chirurgicale din Cluj, Pe urma profesor al al universității din Budapesta și membru al academiei maghiare. S'a născut la Szolnok, la 29 Septembrie 1835. A studiat la liceul din Eger, universitatea și a făcut-o la Budapesta unde a fost promovată doctor în 1859. Vestitul Zermák, observându-i silința și talentul, în 1863 l-a numit docent la anatomia patologică. În acelaș an a ajuns profesor al academiei medico-chirurgicale din Cluj. Aici a stat numai 4 ani. A predat fiziologia, patologia generală și farmacologia. În 1877 a fost numit profesor titular la chirurgie, la universitatea din Budapesta. În timpul celor 4 ani petrecuți la Cluj, el a fost acela, care a înădăcinat și aici anatomia patologică. El a contribuit prin scrierile sale la îmbogățirea literaturii medicale maghiare, care era în acele timpuri încă în faza ei embrionară. A publicat 72 de articole, în revistele: „Orvosi Hetilap“, M. Term. Társ. Közlöny, „Gyógyászati Hetilap“, „Ueber Echingen (Moleschott) etc. A scris o carte intitulată: „Az ember élettana“ în două volume. Partea cea mai fecundă al activității sale au fost acei 20 ani de muncă petrecută la Budapesta. A murit în 1888.

Avram Bogdan Danckai (Pattantus).

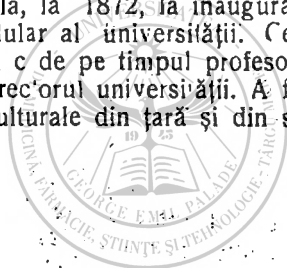
Profesor al academiei medico-chirurgicale. S'a născut la 19 Ianuarie 1817 la Gherla. Studiind la Gherla și Cluj, în 1835 s'a înscris la facultatea de medicină al universității din Viena unde a fost promovat doctor în 1841. El a câștigat două dip'ome una chirurg și peste un an și jumătate diploma de mamoș. Mai întâiu a lucrat ca mamoș, pe urmă în 1844 sub conducerea profesorului chirurg Schub, în calitate de asistent. Peste un an a primit diploma de chirurg. În 1846, regele Ferdinand al V-lea l-a numit profesor al academiei chirurgicale ca „teoreticianul și practicantul chirurgiei“. Evenimentele din 1848—49 l'au îndepărtat dela catedră pentru a oferi serviciile sale Patriei, la Târgul-Mureș.

După războiul pentru independență el a revenit la catedră, însă în anul școlar 1851—52 a renunțat. După aceasta el și a continuat praxa la Cluj, Zalău și Șim'eul Silvaniei și în ultimii ani ai vieții sale în județul Satu-Mare. A murit la 14 August 1865 la Ér-endre. Era un om cu mare talent, cu o putere de judecată medicală rară și înafară de aceasta un chirurg cu mână abilă. După descoperirea narcozei, el era primul care și-a început experiențele sale în aceasta direcție. Era primul în Ardeal, care a operat în narcoză. Despre rezultatele obținute de el, ne dă un referat în „Természet-barát“. El n'a putut însă să renunțe la pasiunea sa nenorocită — alcoolismul. — Pentru aceasta a trebuit să renunțe la catedra sa.

Operile sale: 1) *Dissertatio inaug. med. systems nervoses ocularum. Viena 1841.* 2) *Aetherreli kísérlet és Józszándéku kérelem (Természet-barát, 1847. No. 39)* 3. *A kolozsvári kórház ügyében (Ipar és természet-barát, 1848. 26—27 sz.)*

Anton Genersich.

Profesor universitar, s'a născut la 1842 la Nagyszombat, județul Pozsony. Studiile și le a făcut la Kézsmárk, pe urmă la universitatea din Budapesta. În 1865 e promovat, iar în anul 1866 primește diploma de medic chirurg și cea de maestru în oftamologie și obstetrică. Deja în timpul cât era student, era preparator la anatomie. Între 1865—68 lucrează ca asistent pe lângă profesorul Arányi. După aceasta a fost trimis ca bursier în străinătate unde a studiat și a lucrat pe lângă profesori: Recklinghausen, Huppert și Virchow. Reîntorcându se, la 1870 a fost numit profesor la academia medico-chirurgicală, la 1872, la inaugurarea universității fu numit profesor titular al universității. Cea mai mare parte din activitatea lui e de pe timpul profesoratului său. A fost decan pe urmă rectorul universității. A fost membru a mai multor societăți culturale din țară și din străinătate.

Mihail Intze de Nagybatzon.

Era profesor al academiei medico-chirurgicale, fiul unui protopop reformat cu acelaș nume. Mama sa era Sarlota Pataký. El s-a născut în 1762 la Cluj. După ce a terminat învățământul secundar la Cluj, în toamna anului 1783 a fost trimis de către tatăl său la universitatea din Buda, să studieze medicina. Diploma de medic și-a câștigat-o în anul 1787. Intze a vizitat însă pe rând clinicile și universitățile Germaniei, Olandei, Angliei și Franței. Despre experiențele sale scria și tatăl său (Erd. Orv. Lap. 1922).

În vara anului 1788 se reîntoarce, se căsătorește cu Cristina Pap de Sathmari, fiica episcopului reformat, Sigismund Pap de Sathmari. În 1797 a fost numit profesor de fiziologie, patologie și farmacologie al academiei medico-chirurgicale. El a lucrat în această calitate 38 de ani. Intze, nu numai ca profesor ci și ca medic, a lucrat foarte mult având o praxă întinsă. El primi titlul de nobleță la 3 Ianuarie 1833.

În 1835 începu să fie bolnăvicios și se retrage în pensie. În urma unui accident, moare peste două luni la Alba-Iulia, 23 Aprilie 1836.

Eugen Jendrassik.

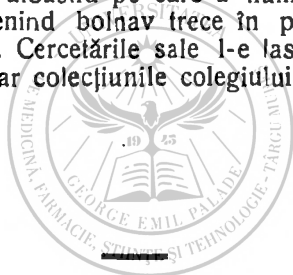
Era profesor numai timp de trei ani la ceașă academie, cu specialitatea de fiziologie. S'a născut la 1824 la Köpnikbánya. După ce a terminat liceul, a studiat dreptul, filosofia și litere. A petrecut un an la tehnică. În sfârșit la 1853 fu promovat. Deveni profesor al academei în luna Iulie al anului 1857. În 1860 primi catedra de fiziologie, la Budapesta.

Ștefan Joó de Bágy.

Era profesor de botanică. S'a născut la 7 Martie 1806 la Bágy (jud. Odozhei). După ce a studiat la Cluj, în liceul unitar, a plecat la Viena, unde a studiat medicina și în 1833 fu promovat. În 1838 era deja profesor titular la academia medico-chirurgicală din Cluj, cu specialitatea: botanică și chimie. El era primul de religia unitară care a fost numit la această academie. Treizeci de ani era profesor și adesea îl puteai vedea plimbându-se în jurul Clujului, botanizând. Între Aiton (Ajton) și Giurfalău (Györgyfalva) a găsit printre micșunile una albastră pe care a numit-o „Viole Joó“.

În 1869 devenind bolnav trece în pensie. A murit la 3 Decembrie 1881. Cercetările sale l-a lăsat academei medico-chirurgicală, iar colecțiunile colegiului unitar.

Iosif Lenhossék.

Era profesor de anatomie. S'a născut la 1818 la Buda. Studiile sale medicale le-a făcut în timp de cinci ani la Budapesta. După aceasta plecă la Viena, pentru a studia anatomia. Revine și e numit docent la Pesta, La 1852 se duce din nou la Viena și lucrează lângă Brücke timp de doi ani, în acelaș timp audia și cursuri'e lui Hyrtl și Rokitansky. La academia medico-chirurgicală din Cluj, fu numit în 1854 profesor de anatomie. În anul al doilea de profesorat, călătorește cu trăsura la Pesta și de acolo la Viena într'o iarnă severă, pentru a îndemna pe contele Thun, să retragă ordinea prin care s'a interzis uzul limbii maghiare la curs. A reușit. La Cluj a lucrat până la 1858, în când a fost denumit profesor la universitatea din Budapesta.

Adalbert Machik.

Era profesor de boli interne, întâi la academia medicochirurgicală din Cluj, apoi la universitate. Tatăl său era Josil Mackik, profesor la politehnică, mama lui Eugenia Schufflay. S'a născut la 7 August 1839 la Zagrab. În casa părintească a primit o educație îngrijită. Studiile și le a făcut la universitățile din Budapesta și Viena. Deja ca student în medicină și-a atras atenția profesorilor și cunoscuților și părerile lor erau întemeiate, că atât omenirea suferindă cât și știința medicală va câștiga mult cu dânsul. Ca student a scris un studiu istologic intitulat „Beiträge zur Kenntniss des Sehnewebes“ apărut în Viena la 1856. În timp ce studia la Budapesta a câștigat premiul Domján Pécór ca cel mai bun semiolog dintre colegii săi. La 1863 a fost promovat doctor în medicină și cercurile medicale din Budapesta l-au trimis cu bursa Schordán în străinătate, unde a vizitat universitățile germane. La Berlin a ascultat pe Frerichs, vestitul semiolog, elevul și succesorul la catedra medicală a lui Schönlein, pe Traube intemeietorul patologiei experimentale și pe marele Virchow. La Viena a studiat psihiatria și a fost numit medic la institutul de psihiatrie. La 1865 se întoarce acasă și lucrează la spitalul Rökus din Pesta, unde studiază mai ales bolile inimii și a plămânilor, aplică cuceririle noi ale științei medicale precum și cele învățate la Berlin. Deja în anul viitor e angajat la spitalul militar pentru o-se lupta contra holerei. A lucrat și în județul Tencsén pentru a împieda acestei epidemii, până când și el se îmbolnăvește de holera. Vindecându-se a fost pentru scurt timp, docent la clinica medicală din Budapesta. Ca atare a fost chemat ca medic al împărătesei nebune, Sarlota, la Miramare. Pentru activitatea lui a primit de la regele belgian ordinul Leopold, iar în Viena ordinul Francisc Josif. Dorul lui pentru știință l-a îndemnat la noi studii. S'a dus la Berlin unde a ascultat pe Virchow, Griesinger, Frerichs, Gräde și Du-Bois-Reimond. Machik acum și-a atins scopurile propuse. întorcându-se acasă la 29 Iulie 1869, a fost numit profesor de patologie și farmacologie la academia medicochirurgicală din Cluj și fu însărcinat cu suplinirea lui Szebő Josif la catedra medicală. Atunci deja era hotărâtă înființarea universității din Cluj. La organizarea universității Machik a fost numit profesor titular la catedra medicală. Tânărul profesor a lucrat cu mult zel. Din cauza bolii sale, anii școlari, 1874—75 78—79 i-a petrecut în Italia, căutând înzadar vindecare. A murit la Budapesta, la 13 Iulie 1879, în vârsta de 40 de ani.

Ioan Maizner.

Profesor de obstetrică la academia medico-chirurgicală din Cluj, mai târziu profesor universitar. Înaintașii lui s-au refugiat din orașul Meisen din Saxonia, prin Cehoslovacia în Ungaria la 1856, de oștile regelui prusian Frederic al II-lea. Părinții lui s-au stabilit la Vác. Aici s'a născut Ioan Meisner în 24 Mai 1828. Tatăl său era Mihail Meisner, mama sa, Juliana Spirzer. El a studiat la Vác și la Budapesta. Abia și-a început studiile la Budapesta, când izbucni revoluția din 1848 și universitatea fu închisă. A studiat deci mai departe ca student particular. În 1852 primi diploma de medic. El a studiat pe lângă chirurgul Ioan Balassa și mai târziu a devenit asistentul renumitului Ignație Semmelweiss. El a avut norocul să studieze din izvor învățăturile epocale a lui Semmelweiss. De aici plecă la Jász-Ladány, unde a fost medic comunal. La Capnic (Kapnikbánya) a fost medicul regal a minelor. Aici stă însă scurt timp, căci în anul 1859 în vârstă de 31 ani a fost numit profesor titular al academiei medico-chirurgicale din Cluj, cu specialitatea: obstetrică. Institutul însă era foarte primitiv, căci era prea nou, înființat fiind numai în 1851. Până la data aceasta, studenții studiau obstetrică numai teoretic. Operațiile se făceau pe o fantomă. În anul 1851 direcțiunea a făcut o cerere către guvernament, în care explica absolută necesitate a unei clinici obstetrice și înainta chiar și planul. Guvernul a acceptat; primul care a ocupat această catedră a fost Josif Szabó. După el urma Maizner care avea menirea să conducă institutul în spiritul lui Semmelweiss. Pe lângă aceasta activitate rodnică, el a fost câteodată nevoit să înlocuiască pe vre-unul dintre profesori, deși nu-i plăcea. Așa de exemplu preda medicina legală, după ce colegul său Teodor Margo a fost numit profesor la Budapesta.

În 1872 a fost numit directorul academiei, dar cu ocazia inaugurării universității, academia se desființează, iar el e numit profesor titular la această universitate. A murit în 1902.

Operile sale: 1) *A magyar orvosok irodalom 1770-ig.* (Kolozsvár 1885). 2) *A magyar gyógyszerkönyv második kiadásának ismeretése* 1889. 3) *A kolozsvári orvos-sebészeti tanintézet történeti vázlat, 1775—1872.* Kvár. 1890. 4) *Történelmi tanulmányok a sebészet köréből.*

Teodor Margo.

Profesor la facultatea de medicină. (Fratele său era Emilian Margo, protopop ortodox, la Miskolc, unde a murit la 1881). Teodor Margo s'a născut la 5 Martie 1816 la Pesta. Liceul l-a făcut tot acolo. A fost student în filosofie, științele naturale și medico chirurgice, la universitățile din Pesta și Viena. La 1838 a fost promovat la Pesta, doctor în filosofie, la 1840 doctor în medicină și în 1841 la Viena doctor în chirurgie și mamoș, după care a lucrat câțiva ani la spitalul comunal din Viena. Dar activitatea prea mare i-a sdruncinat organismul. A devenit bolnav și s'a întors acasă. După un scurt repaus și-a continuat studiile și a petrecut 7 ani ca asistent la anatomie lângă profesorul Schordann. La 1851 a fost denumit docent la i. tologie, și în această calitate a ținut cursuri de știință naturală introductivă. Apoi tot la universitatea din Pesta a predat fiziologia timp de peste un an. La 1858 s'a dus la Viena, studind fiziologia țesutelor mușchiulare. Guvernul Vienez ca semn de recunoștință pentru meritele și activitatea lui, a dorit să-l numească întâiu la univesitatea din Viena apoi la cea din Krakowia, el însă n'a primit aceasta demnitate ci s'a întors în Ungaria. Aici medicii și naturaliștii i-au acordat la 1860 premiul de 100 de galbeni pentru activitatea lui literară. La 28 Sept. 1860 a fost denumit la Cluj ca profesor titular de medicină teoretică. La 9 Oct. al aceluiaș an a fost ales membru corespondent al academiei maghiare, La 1862 a plecat la Pesta ca profesor titular de zoologie și anatomie. Aici în anul centenarului universității a fost ales rector.

Era un medic savant care călătorea în toată Europa și chiar în apusul Africei. A săvârșit o activitate creatoare în toate domeniile științelor naturale și medicale. De numele lui se leagă organizarea științifică a muzenului biologic din Budapesta. Caracteristic valorii lui e faptul, că era nu numai membru în toate societățile medicale și de științele naturale maghiare, dar a fost membrul corespondent și la „British Association for advancment of Scienses“. Membrul al „Zoo-

logisch-Botanische Gesellschaft din Viena“ și „Société Zoologique de France din Paris“ etc. A murit la 5 Sept. 1896.

Operile lui mai însemnate: 1) *Morbi lethales in clinico medico Pestiensis annis scholasticis 1838 et 1839. Pestini 1840.* 2) *Über die Endung der Nerven in der Quergestreiften Muskelsubstanz. Pest. 1861.* 3) *A puhányok izomrostjairól. Pest 1861.* 4) *Az izomidegek végződéseiről.* 5) *A tudományos élettan kézikönyve. Pest 1867.* 6) *Darwin és az állatvilág. Pest 1869.* 7) *A magyar gyógyszerkönyv. (Pharmacop. Hungarica.) Pest 1871.*

Dr. Ioan Molnar Piuariu de Müllersheim.

Profesor al academiei medibo-chirurgicale, era primul medic român titular, care este menționat până azi, „tatăl med cinei române“.

S'a născut în comuna Sadu din județul Sibiu în anul 1749. Tatăl său, Ioan Piuariu, a fost popă. Tânărul Ioan Piuariu a învățat la Sibiu și Cluj, iar mai târziu la Viena unde s'a înscris la medicină, remarcându-se în curând atât prin talentul său cât și prin sânguința sa. Abia era de 20 de ani, când s'a reîntors ca medic în patria sa. E verosimil, că în aceste timpuri își ia numele de Molnar. În 1771 e numit „oculist chezare-crăesc al Transilvaniei“, care în acele timpuri era o funcție de seamă. În anul 1783 în vârsta de 34 de ani se însoară cu Ana Regina Sebestian, fiica unui sas bogat din Sibiu. Primește titlul de nobleță cu predicatul de „Müllersheim“, (după Lupaș la 21 Martie 1792).

În 1791 e numit profesor de oftamologie al academiei medico-chirurgicale din Cluj. Numele lui se găsește în catalogul profesorilor încă în anul 1812. A murit la 16 Martie 1815, în vârsta de 66 de ani, la Sibiu.

Faptul că el era un oftamolog excelent, ne arată documentele. Cu toate că era român, devine profesor foarte timpuriu. În arhivele din Bruckenthal, găsim scrisori, în care numele acestui mare medic este menționat cu multă recunoștință. Cu ocazia unei operații el este chemat chiar la Viena. Fapt care denotă renumele lui, nu numai în Ardeal, ci și în streinătate. (Clujul Medical 1925, Nr. III—IV de prof. Bologa).

A scris o operă mai lungă în limba latină, prima operă științifică, medicală, scrisă de un român. (Titlul cărții sale e indicat între operele sale sub Nr. 1).

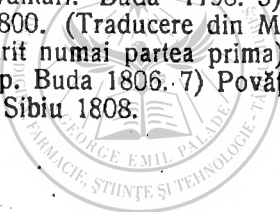
În afară de activitatea lui medicală, a lucrat mult și pentru ridicarea culturală și politică a neamului său. Pentru aceasta și avut foarte multe neplăceri. În 1789 un grup de intelectuali români „Societatea literaților din Sibiu“ a cerut învoirea guvernului pentru a redacta un ziar. M. Piuariu era și el membrul acestei societăți. Guvernatorul de atunci, Banffy, a protejat cererea acestei societăți și ziarul a apărut, dar de soarta lui ulterioară n'avem cunoștință. În 1793, M Piuariu-

riu, deja ca profesor al academiei medico-chirurgicale, cere din nou permisiunea la redactarea unui ziar pentru poporul român, cererea lui este refuzată.

Pentru a-l caracteriza mai bine, citez pe prof. V. Bologa :

„Dr. Ioan Molnar Piuariu spirit enciclopedic, gramatic, luptător pentru drepturile poporului său, prieten a lui Bruckenthal, și al guvernatorului Banffy, fiu de popă ortodox din Sadău, care a știut să se ridice vertiginos, ajungând „oculist al țării“ în Ardeal, profesor la academia din Cluj, și unul dintre cei mai căutați specialiști oftamologi ai monarhiei habsburgice. Român conștient, care a rămas până la sfârșit credincios legii și neamului în care s'a născut. („Ireputurile medicinei științifice românești“, Cluj 1930).

Operile sale : 1) Paraenesis ad auditores chirurgiae in liceo regio academico Claudipolitano habita qum primum sua colegia ordiretur anno 1791. Claud opoli 1793. 2) Economia stupilor. Viena 1785. 3) Deutsch-Walachische Sprachlehre Vien 1788. 4) Retorica adică învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări. Buda 1798. 5) Istoria universa ă, adică de obște, 1800. (Traducere din Millo : „Histoire universelle“. S'a tipărit numai partea prima) 6) Povățuire către economia de câmp. Buda 1806. 7) Povățuire cu praxis către sporirea stupilor. Sibiu 1808.

Emil Nagel.

Consilier regal, s'a născut la 30 Ianuarie, 1817 la *Mako*. A învățat la Arad și Seghedin; medicina a studiat-o la Viena. A fost preparator la Allg. Krankenhaus, după acea studia chirurgia. În 1848 a fost medic într-o clinică militară, la Timișoara. Nu peste mult a devenit oftalmolog și chirurg în Ludovicum. De aici fu numit profesor la academia medico-chirurgicală din Cluj în 1852, cu specialitate de chirurg și oftalmolog. El era numit, fără ca să ceară consimțământul corpului profesoral. A lucrat aici timp de 16 ani, când în 1868 se retrage, se duce la Viena, *Győr*, și în sfârșit la Budapesta unde în anul 1868 moare.

Francisc Nyulas.

Francisc Nyulas s'a născut în 25 Iulie, 1758 la Chiși-
niș-Remetea (Köszvényes Remete) jud. Mureș. Tatăl său e a
Gheorghe Nyulas, iar mama sa Cristina Sófalvi. Incepe s'u-
diile sa la Michaza, continuându-le la Cluj. S'udiile medi-
cale le a terminat la Viena, dar riguroasele obligatoare le a
făcut la Budapesta, unde la 22 Ianuarie 1788 a fost promo-
vat. S'a stabilit la Gherla urde a făcut practica medicală.
În decurs de 10 ani la fiecare vară se duce la izvoarele din
din regiunea Rodnei analizând apele. În timpul ciumei din
1795 face tratamentul celor îmbolnăviți de ciumă în 53 co-
mune. La 1800 s'a stabilit la Cluj, unde a continuat prac-
tica medicală. La 1805 devine primmedic județean, iar în 23
Octombrie, 1806 a fost numit protomedic al Ardealului. El
a fost unul dintre medicii, cari au făcut cunoscută în Ardeal
vaccinarea. S'a interesat și de probleme economice, înfiin-
țând o fabrică de salmiac la Cluj-Mănăștur și din această
fabrică a adus în circulație „Oleum animale Dippeli“, între-
buințat în gospodăria ca mijloc contra putrefacției.

A murit subit în vârsta de 50 de ani, în Decembrie
1808.

Operile sale:

1. Despre analiza apelor medicale din Țara Ardealului.
Cluj 1800.
 2. Vaccina din Cluj. 1802.
-

Samuil Pataki de Sárospatak

Consilier regal, protomedic al Ardealului. Tatăl său S. Pataki de Sárospatak era primmedic, mama sa era Sara Pap de Szathmár. Tânărul Pataki s'a născut la 16 Februarie, 1765 la Cluj. A învățat la Cluj în școala superioară reformată, unde s'a distins prin inteligența și sârguința sa. Studiile sale medicale le a început în 1787 la Viena și le a continuat la Budapesta, unde în 1784 a fost promovat.

Reîntorcându-se la Cluj, începu praxa medicală alături de tatăl său. Pentru ca să învețe vaccinarea, se duce la Viena, și revenind la 1801, familiarizează vaccinarea în Ardeal. În 1806 fu numit membru în consiliul guvernamental pentru sănătatea publică. În 1812 devine președintele acestui consiliu și în acelaș timp și protomedic. Ca atare era președintele academiei medico-chirurgicale din Cluj.

În 1814 în urma activității sale cont a ciumei, primi titlul de consilier regal. El a analizat apele medicale ale Ardealului.

A murit la 2 Aprilie 1824 la Cluj.

Opera sa științifică: *Descriptio phisico-chemica aquarum mineralium Magni Principatus Transilvaniae, jussu Exc. R. Gubernii In compendium redacta. Pest. ni 1820.*

Marhavészről szóló oktatás német nyelven. (lásd Dr. Szóts András orsz. főorvos irodalmi művei között).

Josif Szabo de Csikaszaereda.

A fost consilier regal, s'a născut la 1807 la Mercurea-Ciucului. Școala secundară a terminat-o la Odorhei, după aceea a studiat teologia și filozofia la Alba-Iulia. Studiile sale medicale le a început la Budapesta, pe urmă le-a continuat la Viena, unde în 1834 a fost promovat. Ca medic, el a făcut călătorii mari în străinătate. A fost la Göttingen, Berlin, Paris etc. În anul 1838 a fost numit profesor titular la academia medico-chirurgicală din Cluj, cu specialitatea de anatomie și obstetrică. În 1858 a schimbat aceasta catedră cu cea de boli interne. Începând cu anul 1860 a fost directorul academiei. La Cluj a avut o praxă medicală foarte întinsă și cu toată atitudinea sa cam necioplită, el a reușit să câștige iubirea tuturor. El a luat parte și în viața publică și unde era vorba de știință sau artă, îl puteai găsi. Era vicepreședintele societății „Erdélyi Muzéum Egylet” și în 1861 președintele „Congresului dela Târgul-Mureș a medicilor și savanților în științele naturale”.

La sfârșitul vieții sale, în 1869 a fost ales deputat, și în calitate aceasta el a făcut foarte mult pentru universitatea din Cluj. Priu aceasta a câștigat merite, care niciodată n'au să dispară.

A murit la Cluj, la 16 Februarie 1872.

Andrei Szöts de Incel.

Doctor în medicină, protomedicul Ardealului. S'a născut în 1760 probabil la Huedin, unde părinții lui erau iobagii familiei Banffy. Părinții lui au recunoscut în el străduința și inteligența scripitoare și așa la indemnul mamei multora, l'au trimis la liceul reformat din Cluj. Terminând aici studiile secundare, s'a dus la Viena unde a studiat medicina și la 1785 a fost promovat doctor. Titlul tezei lui de doctorat e: *Dissertatio inaug. medico-practica de Arthaitid. Vindobennae 1784.*

A venit la Cluj unde și-a început practica medicală. În anul următor s'a căsătorit cu Agnes Pap de Szathmár. La 1787 a fost ales fizicianul Clujului, titlu ce a purtat până la 1809.

La 6 Aprilie 1809 a fost numit protomedicul Ardealului, dar n'a ocupat această funcție decât doi ani și jumătate, căci la 1 Ianuarie 1812 a murit în vârstă de 52 de ani.

A fost un medic renumit deși era cam necioplit. Pacienții îl iubeau. La 1791 a primit dela împăratul Leopold al II lea, nobleța cu predicatul de Inc

Iosif Szöts de Incel.

Consilier regal, profesorul academiei medico-chirurgicale din Cluj. S'a născut la Cluj în 24 Octomvrie 1797.

Până la anul 1815 a studiat în colegiul reformat și după aceea a plecat la Viena, înscriindu se la facultatea de medicină. Diploma de medic a primit-o la 1821, după ce și-a făcut teza de doctorat: Diss. inaug. medico-practica de morbo-regio. Viennae 1821.

Szöts a petrecut mai mulți ani la Viena ca asistent în Allg. Krankenhaus. În 1826 s'a reîntors în orașul lui natal. Aci el a primit imediat postul de fizician al județului, și în acelaș timp el conducea în calitate de director și medic primar spitalul de stat: Karolina. Ca director el nu-și cruța osteneala ca să susție mai departe institutul său, care încesu să decidă. La 27 Decemvrie 1836 a fost numit profesor titular de patoigico-terapeutic. În aceasta calitate el a lucrat foarte mult pentru menținerea acestui institut eliberându-l de sub protectoratul episcopului catolic și lărgind cadrul institutului, înființând o secție obstetrică în care chirurgii și moașele primeau o pregătire practică, și au fost plasate de aici.

Deși profesor, el a ocupat și postul de primmedic județean, dar în anul 1839 a renunțat dela postul susnumit. Atât ca primmedic de județ cât și ca profesor, el a fost membru consiliului sanitar de stat (Consessus medicorum).

I-s'a oferit și postul de protomedic, însă fiind obligat în calitatea aceasta să locuiască la Sibiu, el a renunțat.

În 1856 începu să devie bolnăvicios. A petrecut mult timp la Viena și Gleichenberg căutând vindecarea. În seara de 17 Octomvrie înainte de a pleca la Viena, a fost sărbătorit de către studenții săi cu muzică. Boala sa însă era atât de gravă, încât nu putea să găsească vindecare.

Fără să mai revie la catedră, muri la 14 Februarie 1858 în tuberculoză.

Aurel Török de Ponor.

Profesor la academia medico-chiurgicală, mai târziu profesor universitar la Cluj și pe urmă la Budapesta. Era fiul lui Török Iosif scriitor și polihistor. și a Mariei Ax. S'a născut la 13 Februarie 1842 la Bratislava. Familia lui e originară din Ardeal din comuna Ponor din județul Hunedoara. Studiile sale le-a făcut la Budapesta, cele superioare medicale la Viena. El a lucrat doi ani pe lângă Jendrassik la Universitatea din Pesta, deunde a fost numit la anul 1896 la academia medico-chiurgicală ca profesor al medicinei teoretice și în legătură cu această a medicinei legale. În primul an era supraincercat cu muncă. El a predat: fiziologie, istorie, științele naturale, anatomie patologică și medicina legală. După înființarea universității din Cluj, și Aurel Török a fost numit profesor universitar, însă cu specialitatea de fiziologie umană. A lucrat aici până în 1878 când a trecut la catedra de anatomie. La 1881 a fost numit profesor la universitatea din Budapesta la catedra de antropologie. El a petrecut un an (1880) la Paris în institutul de antropologie a lui Paul Broca.

Opera lui științifică literară e bogată. Primele lui lucrări au apărut în „Gyógyászat”. El a tradus pe W. Wundt, cele două volume despre „Fiziologia omului” 1871. După plecarea lui la Budapesta, el s'a ocupat exclusiv cu antropologia, desfășurând pe acest teren o activitate fecundă. S'a însurat, însă n'a avut copii. A murit la Budapesta la 2 Septembrie 1892.

BIBLIOGRAFIE

- Dr. Maizner János*: A kolozsvári orvos-sebészi tanintézet történeti vázlata 1775—1872. Kolozsvár 1890.
- Prof. Dr. Valeriu R. Bologa*: Inceputurile medicinii ştiinţifice româneşti Cuj, 1930.
- ” ” Contribuţiuni la istoria medicinei din Ardeal. Cluj 1927.
- ” ” Date nouă pt. biografia lui Ioan Molnar-Piuariu“ Clujul Medical VI. no. 3—4 Cluj 1925.
- ” ” „Ioan Molnar—Piuariu, primul medic titrat român, ca autor medical“. Clujul Medical 1924 No. 5—6, Cluj 1924.
- Dr. Pataky Jenő*: Erdélyi orvostörténeti arcképek. Orvos Szemle 1928, 1929, 1931 és 1932.
- Toldy Ferencz*: Magyar nemzeti irodalom története.
- Szinnyei*: Magyar írók élete és munkái.
- Guiart Jules*: Histoire de la Faculté de Médecine et de Pharmacie de Cluj (Le progres medical, Suppl. III. X. 1. Paris 1933).
- Dr. Győry Tibor*: Magyarország orvosi bibliográfiája Budapest 1930.
- Dr. Demkó Kálmán*: A magyar orvosi rend története, Budapest, 1894
- Lupaş Ioan*: „Cum a obţinut doctorul Ioan Piuariu (Molnár) din Sadu titlul de nobil la anul 1792“. „Transylvania“, anul II. No. 1. Sibiu 1920, p. 63—66.

Concluziuni.

1) Școala medico-chirurgicală din Cluj, care a existat aproape 100 de ani, dela 1775—1872, a fost o școală medicală de importanță secundară, menită să dea Ardealului chirurgii civili necesari pentru trebuințele sanitare ale provinciei. Cu toată importanța aceasta redusă a școalei, corpul ei profesoral a fost compus uneori de personalități importante, care au jucat un rol în istoria medicinei a Ardealului precum și peste granițele acestei țări, în știința Românilor și Ungurilor.

2) Personalitățile mai importante sunt pe deoparte medici Ardeleni, ca Nyulas, Pataky, Intze etc., cari au contribuit prin activitatea întregii lor vieți la ridicarea stării sanitare ale Ardealului, sau la înfiriparea unei vieți științifice ardelenene, pe de altă parte un român, Ioan Molnar-Piuariu, care reprezintă începutul medicinei științifice românești.

3) În sfârșit trebuie să amintim și o câțiva profesori tineri, cum a fost Jendrassik, Lenhossék, Margó, cari și-au început cariera în școala din Cluj, servindu-se de ea ca trampulină și ajungând pe urmă, la universitatea din Budapesta la o celebritate care depășea hotarele vechii Ungariei.

Unul din ei, celebrul zoolog Margo, era dintr-o familie macedo-română care se cheamă Murgu.

Văzut și bun de imprimat:

Președintele tezei:
ss. Prof. Dr. Valeriu Bologna

Decan:
ss. Prof. Gh. Martinescu